

Т 166 373

1863. — 4. X — 1913.

ПРОСЛАВА
50-ГОДИШЊИЦЕ

СРПСКОГ АКАДЕМСКОГ
ДРУШТВА „ЗОРА“ У БЕЧУ
О ВИДОВУ-ДНЕ 1914. ГОД.

∇∇

Посвећено „Зори“ и Српском Народу

од бившег Зориног секретара

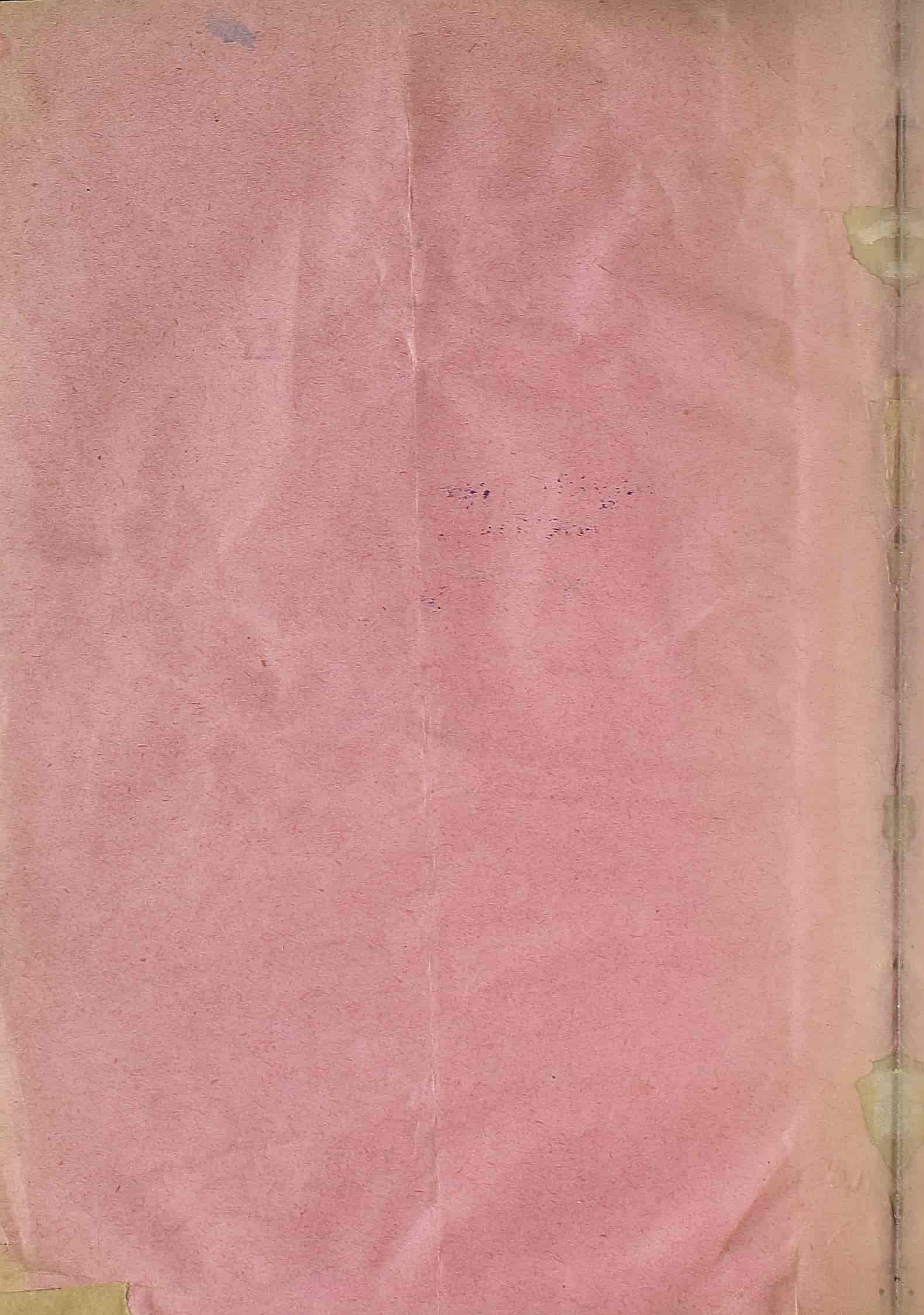
Д-р Војислава М. Суботића

у Београду

У БЕОГРАДУ, 1914.

АКЦИДЕНЦ ШТАМПARIЈА РАЈИЋ И ПОПОВИЋ

П. б. б.
373

ID = 79371015

1863. — 4. X — 1913.

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И Бр. 45381

ПРОСЛАВА 50-ГОДИШЊИЦЕ

СРПСКОГ АКАДЕМСКОГ
ДРУШТВА „ЗОРА“ У БЕЧУ
О ВИДОВУ-ДНЕ 1914. ГОД.

Luka Celović
БЕОГРАД

Посвећено „Зори“ и Српском Народу
од бившег Зориног секретара
Д-р Војислава М. Суботића
у Београду

У БЕОГРАДУ, 1914.

АКЦИДЕНЦ ШТАМПARIЈА РАЈИЋ И ПОПОВИЋ

Нисам се надао да ћу дочекати и 50-годишњицу „Зорину“! Пре 25 година нисам на то само ни помислити. Данас смо само са још неколико дана одвојени од те ретке и знамените „Зорине“ прославе. Ја се њој свесрдно радујем.

Надувам се пола века од њена постанка!.. Нека ти је срећно славље лична „Зоро“, незаборавна „Задруга“ Србинова!..

Не знам којим именом да те назовем, јер не знам које је име од кога дошло; не знам како да ти се дивим; не знам како да те уздињем; не знам како да те похвалим!

Али једно знам!.. Знам да те се сећам, да на тебе мислим, и да те вољем ево већ пуних 25 година!..

Прокуја и моја и твоја четвртина века од онога дана, када сам о теби говорио и дела твоја узносио, славио и хвалио. Било је то на дан Светог Саве 1889. године у Бечу, када се прослављала твоја 25-годишњица. Ја тада бејак твој секретар и председник одбора за прославу твоје 25-годишњице; бејак одређен да говорим о твојем постанку, о твојем животу и о твојем раду.

Данас — ја сам твој верни и захвални *стари члан* и бивши твој секретар.

Према природним законима старост добро памти прошлост и радо из ње извлачи поуке за садашњост и будућност. И ја се сећам твоје прошлости. Сећам се како сам пишући твоју историју наилазио у твојим записницима имена омладинаца, којима се доцније поносило и поноси Српство, и који су у твојим седницама показивали зрели ум свој и јаке душевне способности за радове на пољу науке и културе.

У твојим седницама многи се млади Србин опробао у беседништву, те је доцније био од користи народу своме и пером и живом речју.

Ти си непресушни извор из кога је истичала љубав према роду свом.

Ти си многога и многога српског сина подстрекла на озбиљан научни рад, и научила да је само онај народ срећан и за живот способан, чији синови умеју да испуњавају своју *дужност*.

Ти си у многоме освежила те осећаје *дужности*, и на тај начин си припомогла, да су тако многи твоји чланови постали стубови српскога народа на пољу културе.

У твојим седницама су се гледали лице у лице, око у око Срби из свих крајева, Срби свих трију вера. Ту су се они један на другог угледали и такмичили у добру и раду и ту су сви они осветлили свој српски образ, јер су радом својим доказали, да су за научни рад онако

исто способни као и омладина других народа од нас напреднијих у култури.

Ти си, „Зоро“, збориште на коме су се младе српске душе училе добру и љубави према свему што облагорођава дух и уздиже моралне особине.

На свима твојим заслугама захвални су ти сви твоји некадашњи чланови, који те се, ево, и у старости са захвалношћу сећају. Захвалан ти је и цео српски народ.

Потомсто ће име твоје увек и свуда хвалити и славити.

Нека ти је срећна 50-годишњица, лична „Зоро“ српска!

А ти, српски народе, мајко омладине, пригрли децу своју, и помогни бар онолико, ако не још и боље, него што је то било 1889. године о 25-годишњици „Зориној“.

* * *

Мени је немогуће изнети рад „Зорин“ после 1889. године. То ће учинити онај, који буде говорио о 50-годишњици њеној, на Видов-дан ове године.

Али ми је могуће изнети њен рад за првих 25 година, те да читаоци бар у томе буду потпуно обавештени.

Тај рад описан је у моме говору, који је штампан у 15. и 16. броју „Одјека“ од 2. и 5. фебруара 1889. год., у подлиску. Ја га отуда прештампавам. Он гласи:

25 година живота и рада Српског Академског Друштва „Зора“ у Бечу

Приликом прославе двадесетпетогодишњице „Зорине“ на дан Св. Саве 1889. год. говорио председник одбора за прославу Војислав М. Суботић, лекар.

1863—1889.

Мото: Ао, нада, лепа нада
Састала се браћа млада
Са свих страна српска света...
Змај Ј. Јовановић.

Многопоштовани зборе!

„Зора“ прославља на данашњи дан своју 25-годишњицу, а ја сам почаствован тиме да речем коју о њеном животу и раду.

Потрудићу се да вам то у што мањем обиму изложим, пошто овде није удесно да се у детаљности упуштам.

У животу „Зорином“ *три су догађаја* по којима бих свој говор могао ради бољег прегледа на три дела поделити, или још боље да речем, живот „Зорин“ могао би се на три периода поделити, и то:

I период у коме је „Зора“ била друштво ђака Срба из Аустро-Угарске (од 4. октобра 1863. до маја 1866.).

II период у коме је „Зора“ била друштво ђака Срба из доондашње Кнежевине, а садаш-

ње Краљевине Србије и Срба из Аустро-Угарске (од маја 1866. до октобра 1888. год.) и

III период у коме је „Зора“ то исто, но у којој су фактички заступљени ђаци Срби свих трију вера: православне, католичке и мухамеданске (од октобра 1888. па до данас).

I период

Као што споменух, „Зора“ је основана 4. октобра 1863. год. у Бечу.

Први чланови, који су „Зору“ установили, руковођени су били следећом жељом, коју су нам оставили на углед и успомену, и прву у записник завели, а која гласи: „Сваке године месеца октобра праштају се српски синови од своје породице и мила завичаја, и полазе далеко у туђ свет на науке, куда их родитељи и други добротвори шаљу; од тих синова, дошао је приличан број ове године у Беч, да слуша науке на факултетима и другим заводима. Као синови српског народа, верни својим обичајима, уредe састанак, на ком ће међу собом да се упознају, братски поздраве и пољубе. Сакупљени донесоше собом још једну племениту жељу, која им јако на срцу лежи, јер ће, ако се у истини створи, сваком поједином а и целом народу од користи бити. Сакупљени желе склопити друштво, у коме ће се душевно познати међу собом, као што су се лично данас упознали“. Заиста, жеља до-

стојна хвале. Да та племенита жеља није пропала, доказ је данашњи јубилеум „Зорин“.

Допустите, поштовани гости, да вам приповедем како је то жељено друштво, које се првобитно звало „Задруга“, добило данашње име „Зора“. Члан „Задруге“, г. Лазар Станојевић, данашњи лекар у Н. Саду,* и овом приликом мили гост наш, који своме кумчету ево за јубилеум присуствује, има у томе заслуге, јер је он кум „Зорин“, он јој је име „Зора“, дао. На II седници „Задруге“ (11. децембра 1863. године), говораше он овако: „Ја предлажем да се „Задруга“ наша крсти именом „Зора“, јер зора природе води за собом бели дан и јарко сунце, зора слоге развила се међу нама а и зора наших умотвора данас сутра ће а и можда и који час међу нама оживети. Желим дакле да тако у трострукој зори окупани и бели данак и јарко сунце дочекамо“.

Овај предлог буде једногласно, радосно и са огромним и подужим „живео“ примљен. И данашњи чланови „Зорини“, после пуних 25 година, довикују му са највећим одушевљењем из дубине своје младићске српске душе: „Живео кум Зорин“!

„Зорин усшав“ у првобитном облику нисам нашао записан, тек доцније вели се: „Циљ је дружине да ради на просвети и друштвеном унапређењу народа српског“ (10. марта 1869.

* Од пре неколико година стално живи у Београду.

год. члан 3. устава); а на другом месту пак: „Душевно усавршавање својих чланова и подмагање напретка народног“ (28. маја 1871. год.). По једном још доцнијем уставу „Зора“ „учи себе и упливише напредном науком и вештином у првом реду на суплемену околину а уз то на савременике своје“ (члан 2. од 17. (29) децембра 1872 год.). По уставу пак, по коме је тек „Зора“ постала од власти признато: „Српско академско друштво „Зора“ у Бечу,“ циљ је „Зоре“:

а. Научно образовање својих чланова предавањем и разговором;

б. Друштвена забава неговањем песме (маја 1873. год.).

После прославе 18-годишњице „Зорине“ мењан је овај Устав, а на по се тачке, које се односе на руковање са благајном и фондом који је том пригодом основан. По овоме уставу, који и данас вреди, циљ је исти као и у оном од 1873. год. (21. октобра 1878. год.).

У овом периоду издала је „Зора“ попрсје Вука Ст. Караџића, које би заиста требало да украси сваку имућнију српску кућу.

II период

У овоме периоду, као што сам рекао, „Зора“ је друштво Срба ђака у Бечу, без провинцијалне разлике. Догађај заиста од великог значаја! Знаменити дан, на који се ово догодило, био је 7. мај 1866. год. Ну, овај је дан још у

толико знаменитији, што се тада породила а доцније фактички испунила идеја о уједињењу целокупне омладине српске, у низу неколиких скупштина уједињене омладине српске, од којих је прва држана у Н. Саду. Такође интересантна појава у нашем јавном животу.

Покрешач ових идеја био је онда члан и секретар „Зоре“ господин Владан Ђорђевић, садањи Министар Просвете у Краљевини Србији.

Да је „Зора“ знала ценити и поштовати великане српског народа, да је поимала важност српске цркве и српске школе, да је знала и у највећој невољи својој погаженој браћи у помоћ притећи и да је вазда била чувар и носилац српске идеје, сведоче нам непобитна факта. Тако видимо „Зору“, где прославља 100-годишњицу српског песника Лукијана Мушицког (о Св. Сави 1877.). На најсвечанији начин прославља пак 30-годишњицу књижевног рада славног српског књижевника Др. Ђуре Даничића и 15-годишњицу свог опстанка (о Св. Сави 1878. год.).

Слављеник је из Загреба поздравио „Зору“ у речима: „Честитам Зори 15-ту годину желећи јој много сретних година на корист и славу народа српског“.

Ради интересантности саме садржине ево и писма, које је том приликом писао „Зори“, а које гласи: Поштованом Председништву српског академског друштва „Зоре“ у Бечу. Јуче бејах веома срећан, јер примих писмо којим

ми јавља поштовано српско академиско друштво „Зора“ да је одлучило прославити 30. годину мог књижевног рада, а 15 свог опстанка. Та одлука, у којој усуђујем се рећи да налазим колико за себе почаст, толико за књижевни напредак народни доброг знамења, устресла је и напунила и препунила срце моје најживљом радошћу, толико више што долази оданде, где се књижев. рад мој започе, и од младића какав и сам бијах кад почех радити. За то молим да би поштовано друштво примило моју најтоплију захвалност. Ако је књижевни рад мој донио што добра народу српском, нека ми буде слободно рећи да ме је на тај рад потицала и њим управљала свагда *дужност*, коју сам осећао и без престанка осјећам према своме народу; и ако сам ту дужност до сад испунио да ме поштовано друштво налази достојна почаст, коју находим у његовој одлуци, нека ми допусти да му честитам 15-годишњицу његова опстанка жељом свега срца свога: *да би Бој дао да поштовани чланови „Зоре“ још боље од мене испуне дужности које их у народу чекају.* На саму светковину колико бих желео доћи ипак нећу моћи, него молим да поштовано друштво буде весело као да сам и ја у њему.

Молећи Вас г. Преседниче да би сте ове моје ријечи — преслабе према моме осећању — извољели јавити поштованом друштву, остајем с особитим поштовањем Ђ. Даничић у Загребу 17. (29.) новембра 1877. год.“

Затим даје „Зора“ светковину у спомен Бранку Радичевићу на измаку четвртине века његове посмртне славе. Ђ. Даничић телеграфише овако: „Слава Бранку, живјела Српчад која га разумије и поштује“, а Змај Ј. Јовановић: „Ако рани има лека, омладино, у шеби је“ (Св. Сава 1879. год.); прослављала 100-годишњицу српског књижевника Милована Видаковића (о Св. Сави 1880.); за тим у друштву са свима словенским академским друштвима прославила је „Зора“ 1000-годишњицу увођења словенске литургије (27. јула 1880.) и приредила комерс у почаст руском сликару Верешчагину (новембра 1881.); прославила 100-годишњицу прве књиге Доситија Обрадовића и издала споменицу 100-годишњице Доситијеве; лети пак 1883. год. (20. јула) добави „Зора“ „Милом Стражилову“ и „Фрушкој Гори“ њеног, „најмилијег славуја“, песника „Ђачког растанка“ — „Зора“ помоћу родољубивог српског народа изврши пренос костију неумрлог Бранка Радичевића, из Бечког гробља на „Мило Стражилово“; у друштву са словенским академ. друштвима приредила је „Зора“ концерат у славу седамдесет-годишњице славнога књижевника и словенскога лингвисте Фр. Миклошића (концем 1883. год.); а следеће год. прослављали су опет заједнички Тургењева (8. фебруара 1884. год.); и 50-годишњицу књижевног рада Др. Јов. Суботића прославила је „Зора“ на врло свечан начин (о Св. Сави 1884. год.), доцније пак услед смрти Суботи-

ћеве држала је „Зора“ свечану седницу, а у славу покојникову члан Врховац држао је говор; о Св. Сави 1887. год. давала је „Зора“ прославу у славу 100-годишњег рођења неумрлог Вука Ст. Караџића и у спомен српског гуслара и песника Филипа Вишњића, од чистог прихода подигнут је у Грку и споменик на гробу Вишњићевом у лето те исте године; и на послетку још је сваком од вас у лепој успомени лањска прослава 30-год. неумрлог српског песника, католика Ивана Фр. Гундулића, када се очигледно показала свест и патриотизам целог српског народа без разлике вере и провинције; још се сваки од вас сећа са каквим је одушевљењем „Зора“ поздрављена и од вас и од целог српског народа а по на особ од оног дичног српског града Дубровника.

Приређивањем ових прослава дала је „Зора“ прилике нашим честитим и племенитим породицама српским у Бечу да виде српску омладину ђачку и да чују коју лепу духовиту српску песму и јеку јаворових гусала и да се скупа братски провеселе. Да се „Зора“ може с правом поносити са тим породицама доказали сте и вашом вечерашњом цењеном посетом.

Сем ових прослава видимо „Зору“ где у почетку овог периода даје на издавање Вукових дела 95 форинти, шаље скупљене прилоге на раденичку кућу у Београду, потпомаже неким пострадалим Личанима материјалним средствима. Сиромашнијим члановима плаћа из дру-

штвене касе школарину. Чист приход 1544 фор 1 новчић 6 дуката и 5 франака, добивених на првој беседи у Бечу коју је „Зора“ приредила (фебруара 1869.), предала је српској православној општини у Бечу на подизање српске цркве и школе у Бечу, а чист приход од 500 фор. од друге српске беседе у Бечу послала је Управи Српског Народног Позоришта у Н. Саду (марта 1872. год.). Приходом треће беседе (о Св. Сави 1876.) помогла је „Зора“ Босанско-Херцеговачкој сиротињи на Аустро-Угарском земљишту са 1.600 фор.; за породицу Ђ. Јакшића скупила је и послала 500 фор. (1879.) и за подизање споменика Гундулићева 191 фор. 2 дуката и 10 динара.

У корист свога фонда приређивала је „Зора“ три пут беседе са игранком (25. фебруара 1878., 27. фебруара 1879. и 25. марта 1880.). Овим приходима основана је и издржавана читаоница.

Сматрам за врло пријатну дужност да констатујем факт, да су се српске породице у Бечу и у оваким приликама веома пријатељски одазвале према „Зори“. Да „Зора“ има лепа одзива у свима српским крајевима с хвалом такође спомињем. Тако н. пр. „Зори“ је на књижевне цељи на самрти завештао 200 дуката цес. покојни Никола С. Марковић, трговац из Орашца у Србији (1882. год.). Док је таквих српских породица и патриота, који се за ђачку омладину српску интересују, њихова удружења и њихове племените цељи племенито потпо-

мажу, дотле ће моћи и бити међусобне везе и правог напретка у Омладини, у тој узданици Српској.

Од књижевних радова у овом периоду издала је „Зора“ о своме трошку сем „Омладинског календара“, „Путовања лицејских питамаца“ и свој књижевни рад, књигу под именом „Зора“. Као што и у последњем годишњем извештају гласи, прикупила је „Зора“, преко шесет хиљада стихова српских народних песама, наше мухамеданске браће у Босни и Херцеговини и опремила управи Коларчевог Фонда, да их она изда, пошто су материјална средства „Зорина“ и сувише мала.

Сем тога „Зора“ је члан утемељач друштва Св. Саве и Матице Српске. За ових 25 година имала је „Зора“ 424 састанка, 25 председника; 38 подпредседника, 38 тајника, 20 благајника и 15 књижничара.

Тако је ето „Зора“ радила у I и II периоду свога живота.

Но поред свега тога она је вазда гледала да живи у љубави и братству са свима српским и словенским академским друштвима, и данас у

III периоду

видимо у „Зори“ загрљене и збратимљене српске синове из свих покрајина српских и свих трију вера: православне, католичке и мухамеданске, са свом српском и словенском омладином, са том узданицом Српства и Словенства

Ето у том летимичном, на сваки начин не баш подпуном, али, чини ми се за ову прилику складном прегледу, изнех вам 25 година живота и рада нашег друштва—друштва „Зоре“. Као год у сваком друштву које је састављено из чланова са разних крајева и са разним назорима у сматрању ове или оне потребе као прве, било је по кад кад и застанка у нашем друштву, али је у толико значајнији и заиста важнији бивао после сваког оваког момента трајнији и сложнији акорд младићских срдаца — чланова „Зоре“, који је вазда имао трајних последица у слози целог Српства.

И баш ово храбрило је и одржавало је, а надам се и држаће у будуће универзитетску омладину српску у овакој дивној слози, као што је ево на срећу нашу данас. Са искреним срцем излазимо данас пред вас, драги гости наши, да вам се захвалимо на пажњи вашој и на вашем патриотском потпомагању.

Биће нам најмилије ако смо тако срећни да са искреношћу примените и на нас ону дивну, и у приликама у којима се наш народ налази заиста значајну изреку: „На млађима свет остаје!..“

* * *

За „Зорину“ 25-годишњицу везана је још једна успомена, а то је успомена на постанак *Зорине химне*. У својој средини имала је „Зора“ члана - песника, слушаоца правног факултета Јована Радивојевића-Вачића, сада док-

тора права и адвоката у Земуну. Он је на моју молбу певао Зорину химну, и она је коначно усвојена на седници од 22. XII. 1888. године. Ваља ми споменути, да се о њој бурно и жучно већало. Њен највећи противник био је лекар Тџурић међу друговима од милоште назван „Чича“. Чудо је, да је он, високоуман човек, тако зло мислио о химни, која је у току од неколико година постала омиљена народна песма. Када сам 1893. године дошао као млад лекар у Београд, ја сам срео у Кнез Михаиловој улици један пук српске војске у пролазу за град и нисам веровао својим ушима шта чујем... певаху Зорину химну! Па не само војска него и грађанство уз пут певаше:

Освани, освани дане бели!...

— — — — —
За зором белом.....

— — — — —
И старе ране Косовске зацели!...

— — — — —
Освани, освани дане бели!...

Слушао сам химну Зорину, стао сам „мирно“ у фронт, скинуо сам капу те сам поздравио светињу српску, заставу српске војске и заплакао сам се од радости, јер чух и видех да је *право било на мојој страни!*... Ја дакле нисам био „узурпатор“, како ме „Чича“ назва у „Зори“ због њене химне! „Чича“ се преварио. Зорина химна је песма од вредности! То је народна песма!

Даворин Јенко је, по мојој молби, химну компоновао. Њене милозвучне мелодије, њене речи пуне патриотских осећаја и љубави за народ свој учиниле су, да је Зорина химна постала *српска народна песма*, и да је пева свако српско ђаче и сељаче!

Српска војска је певала Зорину химну преко свих бојних поља пре и после свих окршаја у балканским ратовима! У стварању *Нове Велике Србије* узела је и химна Зорина виднога учешћа. Она је напајала душу српскога војника за силну и сјајну победу!

Хвала ти Јоване Радивојевићу - Вачићу и после 25 година на песми твојој, на химни Зориној! Ти си певао и желео, а српски војник је испунио жељу твоју, он је залечио старе ране Косовске!... Зора је сванула!...

Хвала ти и слава ти српска „Зоро“, дична „Задруго“ Србинова!

* * *

Ево за спомен те лепе, те дивне химне Зорине. Читај је, памти је и певај је народе српски!..

Српском Академском Друштву

„ЗОРА“

о двадесетпетогодишњици његова опстанка.

Боже братинства, љубави, слоге,

По зори диван нек сине дан!..

Јединства мишљу — сунчаним зраком —

Да буде прожман, изаткан!

Нек песма јекне,
Силна к'о гром,
И срце текне
Народу мом:

За зором белом да и дан зажели,
И старе ране Косовске зацели!
Освани дане бели!..

По Српском југу ти „Зоро“ блисташ
И шириш свуда румен и сјај —
Па блистај вечно, и зори „Зоро“,
Ал' једном данак Србинству дај!
Да песма јекне,
Силна к'о гром,
И срце текне
Народу мом:

За зором белом да и дан зажели,
И старе ране Косовске зацели!
Освани дане бели!..

У кога срце србинско бије,
Ко прошлост своју памти и зна —
Ступај у коло — нека се вије,
Данак ће синут' — Бог ће да да!
Кад песма јекне
Силна ко гром,
И срце текне
Народу мом:

За зором белом да и дан зажели,
И старе ране Косовске зацели!
Освани дане бели!..

Јован Радивојевић - Вачић.

Ја сам оригинал песме писан руком Јована Радивојевића-Вачића и оригинал партитуре од Д. Јенка за спомен био залепио у записнику Зорином. „Чича“ у љутини одцепи једнога дана и химну и партитуру из записника!... Ја сам је опет залепио на истом месту, и радујем се да је „Зора“ све то лепо чувала и сачувала пуних 25 година, за своју 50-годишњицу. О томе сам се уверио својим очима о овогодишњем Светом Сави, када сам, при своме повратку за Србију из Петрограда и Москве свратио у Беч и тако после 25 година, понова могао бити присутан на Зориној Светосавској Беседи.

* * *

Ове редове написах из љубави према „Зори“, са жељом, да њена прослава 50-годишњице претекне 25-годишњицу, да буде већа, лепша, сјајнија и славнија. Ја ћу се томе само радовати, јер се радујем сваком успеху омладине.

На млађима свет остаје!...

Омладино, чувај „Зору“ као очи у глави!..

19. маја 1914. год.
у Београду.

